

DATINA

Serie nouă, anul 3, nr. 23, februarie 2016

www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța

foto: Florin Călugăreanu

Un dans cât o istorie: HORA

■ Georgeta ADAM

PRIVIRE GENERALĂ

- Gen: joc popular tradițional;
- Jucători: de la un număr mic, până la câteva zeci, sute;
- Vârsta jucătorilor: de la vârste mici, până la vârste înaintate;
- Durata: de la câteva minute până se termină melodia, cântecul;
- Locul de desfășurare: la câmp, în sat, la „locul de horă”.

Horă din Fundătura, Munții Vrancei

DESCRIERE

Hora este un dans tradițional românesc care strânge toată lumea într-un **cerc mare**. Dansul este acompaniat de instrumente muzicale precum țambalul, acordeonul, viola, vioara, saxofonul, clarinetul, trompeta, zongora sau naiul. Lucrările de etnografie vorbesc în termeni elogioși despre hora din Banat, din Transilvania, din Oltenia și din Moldova, care se deosebesc între ele, dar se și aseamănă prin ceea ce leagă sufletul românesc. Hora este elementul de legătură între cultul zeiței-mamă, existent în societățile matriarhale din vechime, și cultul solar reprezentat prin *forme circulare*, hora fiind ea însăși un *cerc viu*. Originea horei nu este cunoscută, dansul fiind transmis din generație în generație de câteva mii de ani. *Circularitatea* horei ne amintește de faptul că *cercul*, ca formulă cosmică, este un univers închis, că și în arte există forme circulare sau că masa vibrațiilor sunetului are aceeași formă.

STRATEGIE

Este un dans țărănesc care reunește într-un *cerc mare* întreaga adunare. Dansatorii se țin de mână, făcând pași *în diagonală* fie în față, fie în spate, totodată *învârtind cercul*, *în principiu în sensul acelor ceasului*. În forma clasică, fiecare dansator urmează o *succesiune de trei pași* în față și un pas în spate, stânga, dreapta.

Timp de horă

1. Joc mai min-dru de - cit ho - ra Nu-i în - ț-a - ra ni - mă - nui.

Doi pași î - na - in - te și doi î - na - poi Să ju - căm ho - ra ca la noi.
La la la la la la, la la la la la, la la la la la la la la,

Hora mare, partitură și versuri

La mijlocul secolului al XIX-lea noțiunea „horă”, cu sensul ei general, este înlocuită cu noțiunea „joc”. Jocul era organizat de un grup de flăcăi. Ei strângeau bani și angajau muzicanți. În zilele de sărbătoare jocul dura de obicei de dimineață până seara târziu.

Horă la Topalu, Dobrogea (1970)

Participanții cântau cu toții versurile fiind acompaniați de instrumentiști. În partea de nord-vest a țării, acțiunea de cântat în grup se numește chiar *horire*. Se dansează hora la nunți, la mari sărbători populare, dar și la petreceri de amploare mai mică (botezuri, aniversări etc.).

Faza 1. Venirea lăutarilor, care se așează în mijloc sau pe o scenă laterală;

Faza 2. Venirea fetelor, flăcăilor, adunarea spectatorilor; există și intrarea în horă liberă, sub forma unui șir de fete, flăcăi (ca spectacol) sau perechi, în spirală etc.

Faza 3. Invitarea fetelor la dans și, la începutul muzicii, prinderea de mâini;

Faza 4. Debutul horei: încercarea pașilor spre centrul horei, apoi înapoi, mișcând cercul horei în direcția acelor de ceasornic sau a soarelui;

Faza 5. Hora evoluează, se dezvoltă, prin „prinderea în horă” a altor perechi sau altor fete, flăcăi, femei, bărbați;

Faza 6. Desprinderea unor perechi care vor dansa în interiorul horei, dans în perechi, „polcă”; desprinderea unui flăcău care invită o fată la dans;

Faza 7. Variante: hora cu strigături, cu fluierături, hora în care cântă un interpret melodia care poate avea o anumită temă (de sărbătoare etc.)

Final: Când se oprește muzica; după câteva momente sau imediat, lăutarii încep altă melodie de horă și dansul continuă.

ISTORIC

Originile horei trebuie căutate la traci, la proto-daci. Numele dansului vine din grecescul *choros*, cuvânt pe care vechii eleni l-au preluat de la traci. În 1942, pe „Cetățuia” din satul Boldeștii de Jos, județul Neamț, în România, s-a descoperit o reprezentare din ceramică a unei hore formate

din 6 femei, aparținând Culturii Cucuteni (3700-2500 înainte de Hristos), ceea ce indică faptul că hora a apărut cu mai mult de 5000 de ani în urmă pe pământul vechii Dacii. Este o capodoperă a Culturii Cucuteni, denumită *Hora de la Frumușica*, formată dintr-un grup antropomorf de statuete feminine înlănțuite în mișcările unei hore străvechi. Artistul anonim sugerează mișcarea, rotirea, ca într-o ceremonie sacră, destinată reînvierii naturii. Hora antică, acest dans ritualic, este o metaforă despre rotirea anotimpurilor în așteptarea soarelui, apei, belșugului roadelor pământului. Alte asemenea vase de ceramică care figurează *dansuri „magico-mitice în cerc, de tip horal”* sunt și cele de la *Drăgușani, Suceava* sau aceea de la *Berești, Vaslui*, descoperită într-o zonă din Moldova de Jos. Aceste artefacte vorbesc despre *hori sacre*, desfășurate „în sensul mișcării soarelui pe cer”, ridicarea mâinilor însemnând „preamărirea soarelui”, iar baterea pământului cu piciorul semnificând „invocarea fertilizării ogoarelor, a pometurilor și grădinilor” (vezi Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, p. 373). Același eminent folclorist comentează și „scenariul funerar al horei unchieșilor” de pe valea Gurghiului. Despre „Hora și cultul solar” sau despre simbolurile sale „cercul, roata și spirala” scrie pagini

Hora de la Frumușica, România, Cultura Cucuteni.

inspirate același mare folclorist român: „Cercul simplu a fost și a rămas figurat plastic prin *horă*, iar cercul complex a fost și a rămas figurat plastic prin roată și spirală (centrifugă sau centripetă)”.

Strigăturile de la horă, am spune comenzi de joc versificate, având două, patru, șase sau, mai rar, opt versuri, auzite și astăzi, păstrează legătura dintre *soare* și *joc*: „Bate hora din picioare/ să răsară iarăși soare;/ bate hora tot pe loc/ să răsară busuioc; / să răsară leuștean, / bateți pe nerăsuflăte, / pentru belșug în bucate.” (op. cit., p. 373).

Calendarul ritualic în formă de *cerc* din cetatea Sarmizegetusei (vechea capitală a Daciei în vremea războaielor daco-romane din secolele I-II e.n.) ar putea fi tot un asemenea simbol.

Prima menționare a horei din epoca modernă datează din secolul al XVII-lea și se datorează lui *Martin Opitz de Roberfeld* (1597-1639), considerat „părintele și restauratorul poeziei germane”. În 1622, acesta era profesor la gimnaziul din Alba-Iulia și a cunoscut bine realitățile românești, ceramica, portul și limba celor mai vechi locuitori ai Transilvaniei. În poemul său *Zlatna oder von de Ruhe des Gemüthes* a scris cu multă căldură despre români și a descris hora românească. Dintre cărturarii autohtoni,

Hora din Transilvania, Prundul Bârgăului

primul care a scris despre horă a fost eruditul umanist *Dimitrie Cantemir* (1673-1723), în cartea sa *Descriptio Moldaviae* (1717), în care sunt pomeniți și lăutarii. Hora este descrisă și în cartea lui Franz-Josef Sulzer *Geschichte des transalpinischen Dacien* (Istoria Daciei transalpine), Viena, 1781-1792. În monografia *Banatul de la origini până acum* (1774), *Johan Jakob Ehrler*, revizor austriac imperial

în Banat, comenta și el, cu vizibil interes, jocul în *cerc* al horei. În secolul 19 „primăvara popoarelor” încurajează studiul culturilor naționale. Doi ani după mișcările revoluționare din 1848, Anton Pann scrie unsprezece melodii în ritm de horă în *Spitalul amorului* (sau *Cântătorul dorului*). Muzicologul maghiar Béla Bartók publică în 1918 *Dansuri populare românești și Muzica populară românească din Maramureș*.

HORA ȘI REFLEXELE EI CULTURALE

Hora a lăsat urme durabile în onomastică, în literatura și arta plastică română. De pildă, numele de *Horea*, sub care este cunoscut conducătorul răscoalei antifeudale din 1784 din Transilvania, care a fost tras pe roată la Alba Iulia în 1785, este un apelativ ce își are originea în aceeași „horă” la care Nicola Urs cânta din fluier moșilor din Albac. Răscoala lui Horea este asemuită în cântecele din epocă unui foc aprins în jurul căruia se învârtă hora celor trei căpitani (Horea, Cloșca și Crișan): „Trage hora ca să joc/ La lumina celui foc”. Bardul de la Mircești, *Vasile Alecsandri* (1818-1890), a scris celebra *Horă a Unirii*, despre care Mihai Eminescu scria că este „cea mai frumoasă horă a neamului românesc”.

Versurile sale au fost puse pe muzică de compozitorul Alexandru Flechtenmacher și s-a cântat și jucat în marile piețe din București și Iași cu ocazia urcării pe tron a domnitorului *Alexandru Ioan Cuza* (1859-1866). Din acest moment, hora a devenit simbolul înfrățirii tuturor românilor. La 24 ianuarie 1859, cântecul și dansul s-au contopit în ritmul aceleiași simțiri: „Hai să dăm mână cu mână/ Cei cu inima română,/ Să-nvârtim hora frăției/ Pe pământul României”. Hora, conform opiniei lui Romulus Vulcănescu, reprezintă la români o *dominantă culturală*. Studiind polivalența horei în coregrafia populară românească, folcloristul C. T. Niculescu-Varone a identificat 5332 de jocuri cu numele de *horă*.

George Coșbuc în poemul „Nunta Zamferei” traspune hora în versuri memorabile care sugerează chiar ritmul horei: „Trei pași la stânga linișor/ Și alți trei pași la dreapta lor:/ Se prind de mâini și se desprind/ Se-adună-n cerc și iar sentind/ Și bat pământul tropotind/ În tact ușor”. Romancierul Liviu Rebreanu în romanele *Ion* și *Ciuleandra* descrie horele satelor din Ardeal. Ion Creangă, genialul povestitor român din Moldova nu uită în *Amintiri din copilărie* horele din Humulești:

Theodor Aman, Hora Unirii de la Craiova

„Dragi-mi erau șezătorile, clăcile și horile și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire”.

Peste Carpați, în Cetatea Băniei, pictorul Theodor Aman surprinde prin arta culorii minunatele hore țărănești în celebra pânză *Hora de la Aninoasa*.

Hora românească este poate cel mai vechi joc cunoscut și atestat istoric din antichitate care ar merita să intre în patrimoniul imaterial al umanității. În ianuarie 2016 dansul românesc „Feciorescul de Ticuș” (denumit de UNESCO *Land's dance*) a intrat în patrimoniul imaterial al umanității în care se mai află ritualul *Călușului* (2005), *Doina* (2009), *ceramica de Horezu* (2012) și obiceiul *colindatului de ceată bărbătească în România și Republica Moldova* (2013).

VARIANTE:

Hora face parte din categoria dansurilor de colectivitate, în care s-a reflectat energia emoțională a comunității: „Hora”, „Sârba”, „Bătuta”, „Brăul”, „Învârtita”, „Trei lemne” etc. Hora are două forme arhaice esențiale: a) *hora închisă, de tipul cercului* și b) *hora deschisă, de tipul spiralei*. Prima se joacă la toate ocaziile rituale, ceremoniale și festive, pe când cea de-a doua doar ritual și ceremonial. Folcloriștii români subliniază că inițial hora era un simbol și un joc *religios*, exprimând o experiență mitologică telurică. Bătaia apăsată a pământului cu piciorul nu era doar un procedeu euritmice de tehnică coregrafică, ci unul magic de contact cu divinitatea supremă a pământului. Pentru dansatorii de azi această semnificație s-a pierdut, dar tehnica coregrafică a rămas. Actualmente hora are numeroase variante. Reținem aici doar câteva:

- *bătuta* (cu măsură de 2/4, executate cu mișcări

rapide, îndeosebi de bărbați);

- *horele libere* – jucate de bărbați și femei, unde participanții formează un cerc sau un semicerc, ținându-se de mâini;

- *hora de „ostropăț”* – sunt dansuri de ritual nupțial, folosind în ritm măsura de 7/16 sau 3/8, se dansează în ritm rapid, individual, cu un obiect de zestre în mâini care trebuie „jucat”, adică prezentat în fața nuntașilor;

- *hora miresei sau nuneasca*, joc țărănesc din Banat, Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova. Se joacă numai la nunți și la mireasă acasă, înainte de a pleca la casa mirelui. Jocul e început de nuni, cu ginerele și mireasa între ei, lângă care se prind apoi toți nuntașii. Hora se joacă cu un pas lateral făcut la dreapta și altul la stânga. Urmează trei pași la dreapta, apoi cinci pași la stânga și două bătăi cu piciorul la pământ. La țară acest joc ține

Joc țărănesc din România

până când un *colăcer* sau *vornicel* „cinstește” pe toți nuntașii, afară de fete, dintr-o ploscă plină cu vin, pirogravată și împodobită cu flori și cu panglici tricolore românești.

- de „*hora-mare*” – măsură de 6/8 sau 3/8, cu mișcări moderate, lente, în cerc, participanții ținându-se de mâini, îndoite din coate și ridicate la nivelul umerilor.

În epoca feudală s-a răspândit la moldoveni așa-numitul „Joc țărănesc”, care a fost apoi preluat și de nobilime, transformându-se în „Joc popular” – dans popular. Însă la începutul secolului al XIX-lea, „hora” nu era numai un simplu dans, cuvântul capătă o nouă conotație însemnând și un fel de serbare, festivitate cu specific popular („Hora satului”).

Hora poate fi numită conform locului de unde provine – „Hora de la Orhei” sau poate purta numele persoanei sau a evenimentului, în cinstea cărora este interpretată – „Hora miresei”, „Hora Ilenutei”, „Hora nunții” etc. Câteodată cuvântul „hora” se omite, iar dansul se numește pur și simplu „Nuneasca” (adică dansul nașilor), „Florica” etc. În zona Năsăudului, ca și în alte părți ale Transilvaniei, hora nu este reprezentată numai prin dansul propriu-zis, ci este o petrecere țărănească la care se dansează și alte jocuri populare. Ea desemnează de fapt și locul de desfășurare a manifestării.

Horă din Dobrogea dansată la Chișinău

Elemente de matematică în jocul „Hora”:

- număratoarea;
- coordonarea sistemului;
- succesiunea de pași de dans 1,2,3, stânga/dreapta sau înainte și înapoi (forma clasică);
- 1,1 pași dreapta/stânga, 3 pași dreapta,

- 5 pași stânga, 2 bătăi în pământ (*Nuneasca*).
- geometrie
  - cercul viu, uman, în mișcare, care simbolizează o formă cosmică (soarele), viața;
  - roata, spirala, șirul, linia.

Referințe și linkuri

****Dicționar de termeni literari*, Editura Academiei, București, 1976, p. 203.

Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Editura Academiei, București, 1985.

Lucian Predescu, *Enciclopedia României Cugetarea*, Editura Saeculum I.O., Editura Vestala, București, 1999.

Foto: Hore din Dobrogea: Aurelia Lăpușan; Hore din Vrancea: Silvia Vrînceanu.

On line:

http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Theodor_Aman

<http://clasate.cimec.ro/Poza.asp?tit=Pictura--Aman-Theodor--Hora-unirii-la-Craiova&k=C5AB940805C2431782653962E2835646>

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Theodor_Aman_-_Hora_Unirii_la_Craiova.jpg

<http://www.bistritaculturala.ro/stire.php?id=39>

https://ro.wikipedia.org/wiki/List%C4%83_de_dansuri_populare_rom%C3%A2ne%C8%99ti

<http://www.juniisibiului.ro/>

http://www.infotravelromania.ro/fotografii_traditiromanesti.html

Youtube:

<https://www.youtube.com/watch?v=oVrVjfyJKSc> Floarea Calotă: *Haida, haida, frățioare!* Despite the interpreter and the song (as well as the clothes of most dancers) being from Teleorman-Wallachia (near Bucharest) there are costumes from several historical provinces in this hora.

Despre autor

GEORGETA ADAM este eseistă, critic și istoric literar, ziaristă.

A absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității București (1970). Doctor în filologie, cu distincția „Magna cum laude”, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (2008), cu teza Structuri ale imaginarului liric în reprezentări feminine contemporane. Realizator de emisiuni la Societatea Română de Radiodifuziune București (1972-2004), membru al CNA (1994-1996).

Bibliografie: *Bat clopotele pentru Basarabia* (în colab. cu Ioan Adam), Editura Eminescu, București, 1995; *China, început de dragoste*, Editura Adam, București, 1995; *Proba exilului* (în colab. cu Ioan Adam), Editura Viitorul Românesc, București, 2002; *Clepsidra cu mărturie* (Proba exilului, II), Editura Adam, București, 2003; *Paradisul infernal* (Proba exilului, III), Editura Adam, București, 2004; *Inițiere în radio. Curs universitar*, Editura Fundației România de Măine, București, 2008, *Imaginarul liric feminin. O secțiune de aur*, Editura Niculescu, București, 2010.